

Kosti Pamilo: Evakon tuomazet

Evakon tuomazet on Karjalan Liiton palkitsema näytelmäteksti.

Henget / henkilöt:

Veera – karjalainen elämäntä

Ahri – hänen naapurinsa

Ensimmäinen näytös

(Veera häärii matkavalmisteluissa, pakkailee usliin 'nyytteihin' tuomasia 'tulijaisia'. Parhaillaan on menossa piiraiden viimeistely, kun naapuri Ahri saapuu kylään.)

AHRI

Terveh, Veera, terveh! Pidi lähtie piädäkautta sinuo kaččomah, kui kyläl et ole lekkunut. Igävä roiteh, kui nuaburiloi et näe!

VEERA

En ole lekkunut kyläl, vet en ole joudanut!

AHRI

Ga, mibo moine kiire on? Eihäi vie ole heinäaiga? (Huomaa pakatut *us/aset.*) Mintähbä siul on nenga äijä uzlazier? Da kessel nedälie olet piiruat ajellut, et ole vuottanut pyhänpäivän huondesta. Kunneba nenga varussauvut?

VEERA

Nyt varussauvummo Helsingin matkal, olemmo lähös poijan perehtä kaččomah!

AHRI

Vai Helsingih sai?! Onnuako viikon oletto, kui nenga äijän evästä keral otatto?

VEERA

Ei ne evähät olla, ne ollah tuomazet! Emmohai ilman tuomazie voi lähtie! Tule vai lähemmäksi, siit sanon, midä uzlasis on. Kačo, täs on kuivua kalua. Ukko sai ylen hyvin kalua da mie joga maimazen kuivain. Poiga suvaiččou (*suvaiččoo) kuivas kalas, a neveskä voi neniä nyrpistiä, ga nyrpistäkkäh! Täs uzlazes on kuivattuo mušt'oida. Täs on luukkua, täs kuivattuo gribua. Vie on ahavoiduo lihua da suolakalua. Dai lehmänkoput otin keral, siel studenie luajin. Vie on säkkini kagrajauhuo – luajin kiisselin.

AHRI

Vai on hyvät tuomazet da kallehet!

VEERA

Kallehet ei olla! Vet pennin pennie ei ole jengua männyt! Kai on iče suahut. Kezäl kui et magua, siit talvel on midä syyvä dai tuomaziksi viijä! Vie olizin kapustua ottanut, vai ukko kielti. Sanoi, niis duuhu lähtöy, rahvas voijah meidä viärittiä.

AHRI

Vai siul on ollut ruajetta tuomazien keräännäs, vet ukkos ei ole auttanut, händä kylä laiškana pidäy!

VEERA

Kylä pidäy laiškana, vai mie en pie, miul on hyvä ukko! Kyläs kävelles leyhkäy da šokkie pieksäy, sentäh händä osujitah.

AHRI

Auttaugo häi sinuo kodiruadeis?

VEERA

Auttau, auttau – dai perehes huolda pidäy! Meil on ambari täyzi syödäviä. Pučči puččin rinnal on hirven lihua da suolakalua, siendä, kapustua, buolua da rahkamaiduo. Usso libo elä: hos tänpäi lesseksi jžäzin, vet kahteh vuodeh ei muuda pie ostua kui sogurie da koufie. Täs voit arvata, mimmoni ukko miul on!

AHRI

Siit nareko rahvas pahua paissah?!

VEERA

Nareko, nareko! Vai ičessäh hänes viga on, kui kui högävyksil akan da koin auttamizet peittäy.

ARHI

Auttaugo muis ruadeis, kui syömizen suannis?

VEERA Auttau, auttau! Voin täs sanuo, vai täh sana jžägäh – muissa se! Tuagieh käymmö Huttulah venehel. Leppäniemen rannas hyväh luaduh lähemmö. Mie azetun soudamah, häi istuu peräs. Ruammo kui pidäy. Siit souvan, kui Nuakkaliston ikkunat peitytäh. Häi burahtau: "Tule peräh!" Mie peräh, häi airoloih. Soudua rytkyttäy lähel Huttulua. Tuas kui taloin ikkunat näytäh, dai vaihammo. Mie souvan randah, häi peräs istuo kokottau. Nenga ruammo männen tullen. Häi siästyy huigies, mie soudamizes. Eläjes pidäy kaikkeh opastuo!

AHRI

Pidäy, velli, pidäy! Ei joga kohta miellä myöte mäne, ykskai eliä pidäy! Miun ukkuo et sua airoloih etgo veziviedrua kandamah. Dai stolah elä ennen händä istoi!

VEERA

Eigo ni peitokkali jygeis ruadeis auta?

AHRI

Ei auta jygeis eigo kebeis! Dai kyläh kui lähemmö, elä rinnal assu! Pyzy jälles da vägi matkan piäs! Sodien välis kui uuelleh kodih piäzimmö, siit komendi edeh astumah. "Miksi nenga pidäy ruadua?" kyzyin. "Siksi, se on Mannerheimin käsky!" burahiti. "Mekkeliegö Mannerheimi akkoin kävelyih tarttelehtiu?" kyzyin. "Sentäh tarttelehtiu, kui kaikkie miinoin ei ole vie haravoidu, pidäy nouvattua suurda varovaizuutta!"

VEERA

Vot ollah ukkozet! Et voi heidä tungie etgo vediä, a yhes pidäy eliä da kodie ruadua! Dai miun ukko ei rakkahal Helsingih lähtis. Häi siel jo käi – neveskä vei muapalal – kanduo da kovie murratti, siit suuttui. A neveskä meil on hyvä. Häi otti perehen ohjakset omih käzih, se Romoida suututtau. Mie sanoin: "Elä suutu, vet poiijan neroloil ei olizi omie huonehie, muapalua da autuo suadu!" Ykskai purpettau da sanou, yksin vai männen, ga jouvun sällilöin petettäväksi.

AHRI

Pettämizes häi ei pahoin pagize, vet siel prostoida rahvasta lujah muanitetah! Muissatgo, kui Osipal käi? Hänet ryypyl otettih, pulverie viinah pandih da siit kai jengat viedih. Dai Osipan tytär Anni lähti ylbienä Helsingih, a tuli järilleh höblissyksis. Händä vähäni kiitettih, čomaksi sanottih, puistoh muanitettih da siel rägävytettih. Kai elot oli varrassettu!

VEERA

Taki sällilöil on nuorembie rägävytettävie, kui mie toine?!

AHRI

Ei jo sinuo da minuo seksin täh rägävytetä, vai jenga pädöy! Sentäh tuttavaksi heitytäh, kiitetäh da vie kyzytäh: "Etgö minuo muissa, nuoruuden aigaista *ystävää?*"

VEERA

Miun jengoi ei oteta, mie ne jupkan helmah ombelin. Taki ei enzimäzeksi helmoi livualemah ruveta?!

AHRI

Siit hyvin ruavoit! Muga miän pidäy vähie eloloi peittiä. Kuule vai, Veera! Ongon siun neveskä vačan kera da händä lähet buabuimah?

VEERA

Ei jo häi vačan kera ole, engon päje buabuimah! On Helsingis kohtie, kunne männä lasta suamah, da vie kuuluu ukko komennetah kaččomah!

AHRI

Vai komennetah?! Taki siun poiga muga urua ei ole?! Mie olen ijän kaiken buabuinnut da voin sanuo: siit ruadies ei äijäl silmäl iluo ole!

VEERA

Olgah iluo libo elgäh olgah! Nygyzet akat kui käskietäh, siit vastah elä pane! Vai vastah pannet, siit et rakassa – nenga rakkahutta mitatah, se on hiän vezmeni!

AHRI

Vai sil rakkahutta mitatah?! Onnuako vezmeni on ruosties, kui eliä ei voija, aivin erotah! Mie moizil rakkahuksil kättä viippuan. Ei meijän nuoruuves sanua tunnettu. Starikat sovittih, ken kel annetah. Silleh yhteh mänimmö da ijän kaiken yhes elimmö. Pertin saimmo täyven lapsie, se kyzyi rakkahutta, kui jogahizel suuh sait leibäpalazen!

VEERA

Nareko jo erotah, ei elämini siit muutu: yksi havu syödävänä, lennä lindu sinne libo tänne! Mie kui miehel mänin, buabo otti kaksikahel da neuvoi nengaleh: "Muissa, bunukkani, yhes elä,

yhtehistä leibiä syö da ruadiet rua! Päiväl voit kiissellä, a illal sovi. Muate kui rubietto, elä ukol selgiä kiännä!" Muga olen ruadanut da kiista huondekseh ei ole siirdynnyt.

AHRI

Nuorembana ei siirdynyt, a kuiba nygöi?

VEERA

Ei siirdynyt nuorembana eigo siirry nygöi, sovus myö elämmö!

AHRI

Vanha rahvas tiijettih: "Riijal et kodie edehpäi vie!" Ruadua da lujah pidäy! Vai akkoin ruadei väheksyttih nareko. Siit kui akka kuoli, siit vasta silmät avavuttih. Muissatgo sie, kui Pešal akka kuoli? Siit häi oli kessel kadonut. Häbevyi, ei tiennyt ni midä. Sanoi: "Vai akan haudajazis oli vaigie olla! Silmä endistä akkua itköy, a toine uutta eččii!"

VEERA

Muissan mie sen dai muissan kui livu kuoli! Akka juoksi meil abuo suamah. Sanoi: "Kukki Veera, auta minuo! Huomen ukko hauvatah, rahvasta tulou äijä, a miul ei kyynel silmäh nouze. Mie kai pöllässyin da sanoin: "Pidäy ukkuo itkie, muuten rahvas sinuo osujitah!" Häi sanoi: "Kuiba itken, kui ei itketä?! Etgö sie, Veera, voi auttua?" Lubain auttua da neuvoin: "Pane vai luukkua nästykin kolkkah. Sil haudajazih silmän alustua hierot, jo kyynel pakkuu!" Muga häi ruadoi, da rahvas paistih: "Vai livun akka itki!", vet nedäli silmät puhalluksis oldih!

AHRI

Vai hyvin neuvoit! Nenga pidäy akkaliston toine toista auttua. Kusba ukkos on?

VEERA

Ukko mäni kyzymäh, lähtöygo Närhin Juakko meidä azemal viemäh. (Katsoo ikkunasta.) Kačo, jo on hebo val'assetu! Auta minuo uzlazien kannannas!

AHRI

Autan, autan! Mintäh en auta?! Konzabo järilleh tulletto? Kyzyn, jotta tiijän uudizie kyzelemäh tulla.

VEERA

Emmo taki viikkuo ole! Kui harvembah käyt, siit paremmin pietäh. Muissatgo, kui ennen sanottih pitkäaigazil vierahil?

AHRI

Muissan da hyvin muissan! Sanottih: "Svuattu, hebo kiätty, täs on hattu da kindahat, ole yödä, a kui huomen roiteh tuučča". Ei taki teil nenga sanota – eihäi ole hebuo, ei kindahie!

VEERA

Ei jo iäre käskietä – nareko šuutkin! Kodih tulennan näet siit, ku matkasovat pezen da panen buukun kuivumah. Kuivuanda on se merkki tulla tulijaiskoufil!

(Nostavat korentoon pandut uslaset olkapäille ja lähtevät.)

Esirippu

Toinen näytös

(Veeralla on kahvi valmiina. Itse hän leikkaa neveskän antamia matonkuteita. Kuteiden joukossa pitää olla: naisten pöksyt, villapusero tai takki, hame ja rintaliivit. Näitä tarvitaan näytelmän lopussa.)

AHRI

Terveh, Veera, terveh! Vai olen vuottanut! Kai silmät muurdin kiännyttih, kui vahin, konza buukku nuoral kuivau! Tämpä näin Romoin kuadiet lepattamas, kiirehel lähin tänne.

VEERA

Egläi illal tulimmo. Tänä huondeksena buukun pezin da (*ja) kuivamah panin. Vai on hyvä kuulla, kui kodih tuluo vuotatto! Koufigi on valmis, piäzet tulijaiskoufil. Tule vai! Neveskä andoi vuatteida matonkudeiksi, niidä zavodin leikata.

AHRI

(Menee kahville.) En jo koufin täh tullut! Tulin kyzelemäh, kui matka mäni.

VEERA

Matka mäni muga siit – algu itkun, loppu nagrun kera!

AHRI

Kui muga siit? Sano tarkembah!

VEERA

Voinhai sanuo, vai siuh sana seizattukkah! Romoi vai kuullou sanonnat, ga siit miul vilun kylyn lämmittäy! Braudah paginah mie yksin Helsingih mänin. Romoi lähti Kouvolas dubakkua ostamah, juna lähti da häi sinne jäi.

AHRI

A-voi-voi! Kui sie yksin maltoit männä?! Et taki joudunut sällilöin käzih?

VEERA

Junas on helppo männä! Issuin da itkin, kui ei miul ollut lapsien adressua, ei telefonan nomeruo. Siit kui tulin azemal, en ni kerrinnyt hörkissellä, kui enzymäni mužikka tulou käzi oigies da sanou: "Hoi, Veeruška! Tiällä ollaan, tervehyspuhe pietään!" Mie kui tembain lehmänkoppu-uzlazen da sil mužikkua kulmah lutkain, ga sih tilloi!

AHRI

Siit hyvin ruavoit! Muga pidäy muanittajie vassata!

VEERA

En ruadan hyvin!

AHRI

Mintäh?

VEERA

Sentäh en ruadan hyvin, vet lutkun suaja oli Romoi!

AHRI

Kui häi voi olla Romoi, vet häi jäi Kouvolah?!

VEERA

Sidä miegi kummeksin, vai herroil on herroin metkut! Miän juna joga azemal seizattui, a Romoin pandih Kouvolas moizeh junah, kudai suorah ajoi Helsingih, da Romoi 15 minuttie ennen siel oli.

AHRI

Suuttuigo Romoi, kui lutkun sai?

VEERA

Ei suuttunut! Kačo, rahvas da poliisi tuldih minuo puolustamah da ruvettih Romoi čakkuamah, kui häi naizie hädävyttäy (*hädävyttää). Hyvä, kui ei händä butkah pandu! Dai matkal olles Romoi iče neuvoi: "Elä heittävy sällilöin paginal, anna koppusäkkizel nirzoih!" Mugahai mie ruavoin, kui häi käski. Dai mie händä matkal opassin, sanoin: "Kui neveskä syömäh käsköy, ga elä enzimäzeksi assu da kobral ota! Vuota aivin akkoin zavojinda!" Vai siit suuttui, kyzyi: "Miksi pidäy vuottua?" Ken miul moizie jieloloi opasti? Mie ylen tarkkazeh hänel sanoin: "Mie kirjois luvn dai martois paistih akkoin arvon nostamizes". Häi rytki: "Ei arvo nouze sen mugah, ken syö. Se nouzou sen mugah, ken sua. Suaja syö da muut vuotettahes!" Hos purpetti, ykskai neveskän kois stolah mänennän vuotti!

AHRI

Vai vuotti?! Siit näbieh opastui! Miän starikka ei olisi vuottanut! Häi aivin sanou: "Ennen kui mužikat syödih, akkoin pidi vuottua sinčois!" Kuiba neveskä vastai teijät?

VEERA

Häi vastai hyvin! Syötti, juotti da kaupungie ozutti.

AHRI

Siut vastai hyvin, a viegö Romoin kera pagizi?

VEERA

Pagizi i Romoin kera, vai Romoi oli ylen lyhytsanani.

AHRI

Viegö midä tulijazie ossettih?

VEERA

Ossettih da äijä ossettih, vai en mie niidä pidiä voi! Ei ne ole talonpoigazen akan vuatteida. Onnuako neveskä ei suvainnut uzlasis, kui suuren kapsäkin osti. Sanoi: "Täs pyzytäh tavarat paremmin!" Voijahhai ne paremmin pyzyö, vai uzlazierie olgapiälöil oli helpombi kandua!

AHRI

Ozuta miul, mimmozie vuatteida osti!

VEERA

Ole vaikkani, enhäi toista kerdua uruaksi rubie! Enzimäzen kerran panin piäl, kui viedih ildamih, kudamua oopperaksi sanottih. Olin kui smuutta, vai oli siel muida smuuttie! Ei se putin ildama ollut. Ei puhuttu, ei runuo lauzuttu eigo tansittu. Kohti kidua pajuo kiškottih da varbahan n'okal

tansittih. Ylen pehmeis stuulis issuttih. Miul oli ruajetta, kui Romoida bokkah syvin. Häi aivin uinoi. Siel oli vie ylen čoma aidani. Sanottih, se on prezidenttih niškoi.

AHRI

Ongo prezidentti muga aidoiniekka, jotta omas aidazes pietäh?

VEERA

En tiijä, ongo aidoiniekka! Ei taki ole – ylen oldih madalat laijat!

AHRI

Vai sie äijän siel näit! Mimmozetba ollah eländäkoit?

VEERA

Taloit ollah ylen korgiet. Rahvasta äijä da kaikil kiire. Autot hušketah yhtenäh. Yhtä pagoh hyppiät – toine piäl tulou. Suuris kaupois kui pordahil seizatut, ne iče matkatakah. Neveskän konttoras oli moizet juaššikat, kudamat mändih da tuldih. Roimoi kačoi, kui vanha akka mäni sydämeh – nuori tyttö tuli pois. Häi sanoi: "Tua on akkoin nuorennuskone!" Neveskä sanoi sitä paternosturiksi. Mie kai varevuin, ajattelin, kui Romoi miut tuanne nuorenemah jähkännöy. Midäbä tänne kuuluu?

AHRI

Eihäi tänne ni midä pahua kuulu! Jyrgizen akal algoi hyvä aiga: lehmä poigi – piästih lapset maiduo juomah.

VEERA

Saigo lehmisvazan? Pidäis neuvuo: anna kazvattais uuvan lehmän, kui endini pidäy ylen pitkän ehuskesken!

AHRI

Neuvomini olis hyväksi, vet iče ei sidä duumaija! Viel tiäl sattui kumma, kui Sema kierdi talolois svuadboih käskemäs.

VEERA

Kenenbä svuadboloih häi käski?

AHRI

Omih!

VEERA

Kui omih, kui häi jo 40 vuotta naimizis (*naimis) on ollut?!

AHRI

Sidäi mie kzyin da Sema sellitti nengaleite: "Yhes akan kera korvausbumuagat luajimmo. Jengat tuldih, a niidä ei meil annettu, kui venčal unohtui käyvä. Akal ei ollut bumuagois miun sugunimie. 40 vuotta olimmo naimizis, nyt mänemmö kihloih, piemmö svuadbot. Muistakkua vai tulla da tuogua hyvät lahjat!"

VEERA

Vai se on putin ukko, kui vie tuan igrun pidäy!

AHRI

Dai sie igru pie! Pane vai uuvet vuattiet piäl! Mie kačon, päjetgö Seman svuadboloih.

VEERA

Elä minuo uruana pie!

AHRI

En jo uruana pie, vai miun ylen äijäl himoittais nähä Helsingin vuatteida! Mäne vai šuorivumah (*šuo revumah)! Mie sil aigua leikkuan matonkudeida.

VEERA

Vai sie et anna rauhua, pidäy lähtie! Elä vai osudi, elägö kyläl pagize, mimmoni varoinpöllätin mius rodivuu! (Lähtee.)

AHRI

(Alkaa matonkuteita leikata, mutta aika menee vaatteiden syynäyksessä näin.) Tämähäi on vie hyvä jupka! Taki Veera ei tädä rivuksi leikkua?! Vie kel tahto pädis. Vois se pädie Osipan Annil. Kiärin tukkuzeh da panen bokkah. (Ottaa rintaliivit.) Mekkelingö vuate tämä on? (Haistelee.) Onnuako maijol tulou! Mih jieloh tämä pädenöy? Ei täs tule putin ribuo eigo tämä äijäl lämmitä! (Heittää takaisin ripukasaan. Ottaa villapuseron.) Tämä voi jo lämmittiä! (Mittailee). Vai miun ryndähil on pieni! Kyynärpiät ollah kuluttu, vai ne voi paikata. Kel tämä pädenöy? Jyrgizen Okku on pieni rištikanza. Panen tukkuzeh häneh niškoin! (Ottaa silkkiset naisten pöksyt.) Nämä vasta hyvät ollah, čomat da šulkkuzet! (Haistelee.) Da puhtahat! Nämä kyzyn ičelleni. Ijässäh ei ole *housuja* jallas ollut! Nyt šulkul zavodin! Midähäi miän starikka sanou, kui kuulou šulkun kahinan?!

VEERA

(Saapuu räikeään iltaleninkiin puettuna. Päässä leveälierinen hattu, aurinkolasit silmillä. Toisessa kädessä sateenvarjo ja toisessa matkalaukku.) No, jogo nyt päjen Seman svuadboloih?!

AHRI

(Säikähtää, pitää rinnasta ja istuutuu.) Veera, anna vettä! Hyvä, kui et pimies vastah tullut, kuollut olizin! Oigies olet: mi sobiu (*sobii) Helsingin oopperaieldamih, ei sovi Seman svuadboloih!

Esirippu

Sanastoa

(1. näytös)

maimazet = pikkukalat

suvaija = tykätä

ahavoidu = kuivattu

studeni = lihahyytelö

viärittiä = syyttää

leyhkiä = kehua

šokkie pieksiä = suun pieksäminen

osudie = arvostella

nareko (*nariko) = huvikseen

Nuakkalisto = Naakan talon väki

huigie = häpeä

peitokkali = salaa

mekkeliegö = mitä ihmettä

tarttelehtie = sotkeutua

vägi = aika

murrattua = kantaa, raivata

nerot = taidot

höblissyksis = hölmistyneenä

buabuija = auttaa synnytyksessä

vezmeni = puntari

kessel kadonut = eksyksissä

puhalluksis = turvonneet

taki = kait

viikkuo = kauan

šuutkie = laskea leikkiä

(2. näytös)

muurdin = nurin

zavodie = alkaa

muga siit = jotenkuten

hörkissellä = odotella

čakata = moittia
hädävyttiä = hätyytellä
koppusäkkizel = luusäkillä
nirzoih = turpiin
neveskä = miniä
kobra = koura
näbieh = nopeasti
sinčoi = eteinen
kohti kidua = "minkä kidasta lähti"
pajuo = laulua
kiškottih = "kiskoivat", lauloivat
stuula = tuoli
bokkah = sivuun
niškoi(n) = varten
aidoiniekka = "aidassa pidettävä", vahdittava
juaššikat = laatikot (tässä: hissit)
sydämeh = sisään
varevuo = pelätä
jähkätä = tyrkätä
ehuskeski = lehmän ummessaoloaika
svuadbot = häät
venčal = vihillä
bumuaga = paperi
igru = huvi, ilo
urua = hullu
šuurivuo (*suorevuo) = pukeutua
varoinpöllätin = variksenpelätin
jupka = hame
tukkuni = kasa
rištikanza = ihminen

šulkkuni = silkkinen